

„DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO – ZAWODOWEJ Kobiet wiejskich w Polsce”

Moduł IV

*Determinanty uczestnictwa kobiet wiejskich w życiu
społeczno - politycznym*

Prof. dr hab. Danuta Walczak-Duraj

**Katedra Socjologii Polityki i Moralności
IS Uniwersytetu Łódzkiego**

Determinanty uczestnictwa:

*PODSTAWOWE
USTALENIA*

Determinanty uczestnictwa...

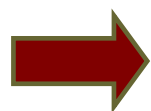
Formalna przynależność kobiet wiejskich do organizacji społeczno-politycznych jest bardzo niska (niespełna 16%). Kobiety wiejskie należą do dwudziestu różnego rodzaju organizacji społeczno – politycznych, w tym do stowarzyszeń, fundacji, związków, klubów i wspólnot religijnych.

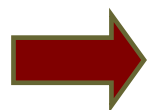
Największa grupa kobiet zadeklarowała przynależność do organizacji działających na rzecz szkolnictwa i/lub oświaty oraz do organizacji typowo kobiecych (głównie kół gospodyń wiejskich), tradycyjnych w środowisku kobiet wiejskich, choć jak wynika z badań, coraz mniej powszechnych.

Determinanty uczestnictwa...

W ruchach religijnych, wspólnotach parafialnych i organizacjach kościelnych, uczestniczyła nieco więcej niż co trzydziesta kobieta wiejska, a co setna w organizacjach, stowarzyszeniach artystycznych (chóry, orkiestry, teatry amatorskie). Działalność w organizacjach pozostałych typów deklarowały już tylko pojedyncze kobiety.

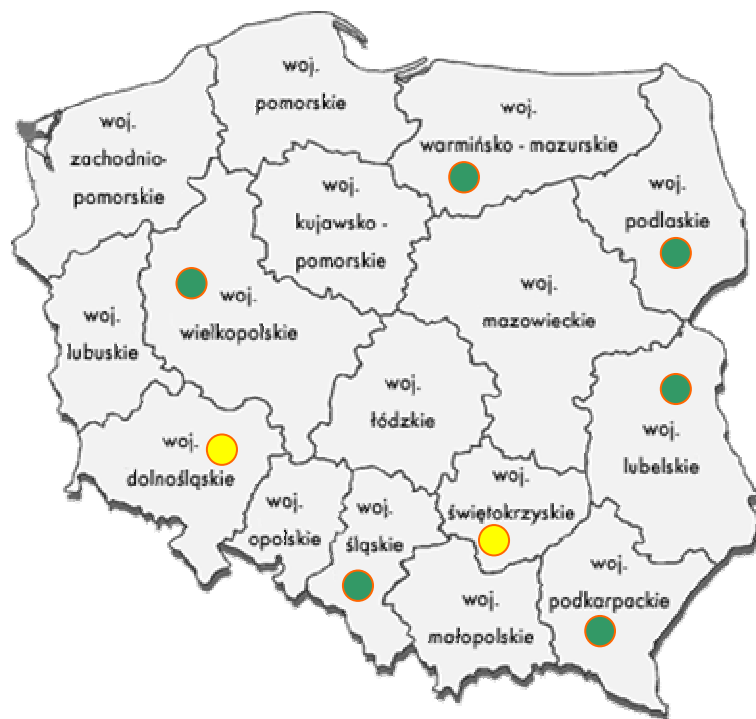
Przynależność do partii i stowarzyszeń politycznych zadeklarowało tylko 5 kobiet, co stanowi 0,3% wszystkich kobiet i 1,8% kobiet należących do organizacji społeczno-politycznych.

Determinanty uczestnictwa...

Aktywność społeczno-polityczna kobiet różniła się dość znacząco w zależności od województwa.

Najwięcej kobiet aktywnych znalazło się wśród kobiet z województw:

- wielkopolskiego,
- podkarpackiego,
- podlaskiego,
- lubuskiego,
- śląskiego i
- warmińsko – mazurskiego;

Najmniej wśród kobiet z województw:

- dolnośląskiego i
- świętokrzyskiego.

Determinanty uczestnictwa...

Aktywność kobiet wiejskich, zarówno ta aktualna, jak i potencjalna, koncentruje się wokół dzieci; zarówno w obszarze wsparcia społecznego jak i rozwijania działań edukacyjno-oświatowych

Najwyższy odsetek kobiet aktywnie działających w organizacjach znalazł się wśród respondentek, które ukończyły 50 lat.

Determinanty uczestnictwa...

Największy odsetek kobiet wiejskich, należących do organizacji społeczno – politycznych znajduje się w grupie kobiet legitymujących się wykształceniem wyższym. Ponadto kobiety wiejskie legitymujące się różnym poziomem wykształcenia preferują również odmienne organizacje.

Wzrost wykształcenia kobiet wiejskich pociąga za sobą większe zainteresowanie w rozwijaniu własnej aktywności na rzecz szkolnictwa i oświaty.

Determinanty uczestnictwa...

Aktywność kobiet wiejskich, zarówno ta aktualna, jak i potencjalna, koncentruje się wokół dzieci; zarówno w obszarze wsparcia społecznego jak i rozwijania działań edukacyjno-oświatowych

Najwyższy odsetek kobiet aktywnie działających w organizacjach znalazł się wśród respondentek, które ukończyły 50 lat.

Determinanty uczestnictwa...

Największy odsetek kobiet wiejskich, należących do organizacji społeczno – politycznych znajduje się w grupie kobiet legitymujących się wykształceniem wyższym. Ponadto kobiety wiejskie legitymujące się różnym poziomem wykształcenia preferują również odmienne organizacje.

Wzrost wykształcenia kobiet wiejskich pociąga za sobą większe zainteresowanie w rozwijaniu własnej aktywności na rzecz szkolnictwa i oświaty.

Determinanty uczestnictwa...

Aktywność kobiet wiejskich, zarówno ta aktualna, jak i potencjalna, koncentruje się wokół dzieci; zarówno w obszarze wsparcia społecznego jak i rozwijania działań edukacyjno-oświatowych

Najwyższy odsetek kobiet aktywnie działających w organizacjach znalazł się wśród respondentek, które ukończyły 50 lat.

Determinanty uczestnictwa...

Największy odsetek kobiet wiejskich, należących do organizacji społeczno – politycznych znajduje się w grupie kobiet legitymujących się wykształceniem wyższym. Ponadto kobiety wiejskie legitymujące się różnym poziomem wykształcenia preferują również odmienne organizacje.

Wzrost wykształcenia kobiet wiejskich pociąga za sobą większe zainteresowanie w rozwijaniu własnej aktywności na rzecz szkolnictwa i oświaty.

Determinanty uczestnictwa...

Aktywność społeczno - polityczna mieszkanek wsi jest ściśle powiązana z ich aktywnością zawodową. Najbardziej aktywne społecznie są te kobiety, które pracują zawodowo, głównie w miejscu zamieszkania.

Dla wielu kobiet wiejskich podstawą do tego, aby być aktywną w życiu społeczno-politycznym jest posiadanie pracy. Aktywność społeczno-polityczna kobiet aktywnych zawodowo jest lepiej odbierana, zarówno w rodzinie jak i środowisku lokalnym, niż tych, które nie pracują zawodowo.

Determinanty uczestnictwa...

Kobiety wiejskie, pracujące zawodowo wyłącznie poza gospodarstwem rodzinnym, charakteryzują się najniższym poziomem uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym spośród wszystkich kobiet czynnych zawodowo.

Znaczącego wpływu na przynależność kobiet do organizacji społeczno-politycznych nie wywiera też *model rodziny*, w których funkcjonują. Co więcej, stosunkowo najwyższy odsetek kobiet aktywnie działających w różnego typu organizacjach rekrutował się spośród respondentek, w rodzinach których funkcjonował tradycyjny podział ról i obowiązków.

Determinanty uczestnictwa...

Kobiety, których matki działały w organizacjach niemal dwukrotnie częściej podejmują taką działalność niż te, których matki do żadnych organizacji nie należały.

Determinanty uczestnictwa:

*RODZAJE ORGANIZACJI
DO KTÓRYCH NALEŻĄ
KOBIETY WIEJSKIE*

(zob. tabela 1)

Tabela 1. Rodzaje organizacji, do których należą kobiety wiejskie

Lp	Typy organizacji	Liczebność	Odsetek wśród kobiet należących do organizacji N=272	Odsetek wśród wszystkich respondentek N= 1600*
1	Organizacje działające na rzecz szkolnictwa, oświaty, np. komitet rodzicielski, rada rodziców, fundacja szkolna, itp.	97	35,0	6,1
2	Organizacje kobiece, np. koła gospodyń wiejskich	88	31,8	5,5
3	Organizacje, ruchy religijne, kościelne, wspólnoty parafialne	46	16,6	2,9
4	Organizacje, stowarzyszenia artystyczne, np. chór, orkiestra, zespół taneczny, teatralny	20	7,2	1,3
5	Ochotnicza Straż Pożarna, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe itp.	19	6,9	1,2
6	Samorządy gminne	18	6,5	1,1
7	Organizacje charytatywne działające na rzecz potrzebujących dzieci	18	6,5	1,1
8	Organizacje młodzieżowe, np. harcerstwo, kluby młodzieżowe	13	4,7	0,8
9	Organizacje , kluby i stowarzyszenia sportowe	12	4,3	0,8
10	Organizacje, stowarzyszenia turystyczne	11	4,0	0,7

Lp	Typy organizacji	Liczebność	Odsetek wśród kobiet należących do organizacji N=272	Odsetek wśród wszystkich respondentek N= 1600*
11	Komitety starające się o załatwienie jakiejś konkretnej sprawy (np. wywozu śmieci, budowy drogi), grupy protestu	7	2,5	0,4
12	Stowarzyszenia miłośników regionu, np. zajmujące się ochroną zabytków, rozwojem kultury regionalnej itp.	7	2,5	0,4
13	Organizacje charytatywne działające na rzecz potrzebujących -starych, ubogich, chorych, ofiar klęsk żywiołowych, itp.	6	2,2	0,4
14	Organizacje emerytów, kluby seniorów	6	2,2	0,4
15	Towarzystwa przyjaźni z innymi krajami, narodami	6	2,2	0,4
16	Stowarzyszenia, związki działkowiczów, hodowców, wędkarzy, zbieraczy, kolekcjonerów, hobbystów	5	1,8	0,3
17	Partie lub stowarzyszenia polityczne	5	1,8	0,3
18	Organizacje samopomocowe, kluby wsparcia np. stowarzyszenia osób niepełno-sprawnych, samotnych matek, osób bezrobotnych itp.	4	1,4	0,3
19	Organizacje działające na rzecz ochrony środowiska naturalnego	2	0,7	0,1
20	Inne organizacje, stowarzyszenia, ruchy, kluby lub fundacje	4	1,4	0,3

*** odsetki nie sumują się do 100 ponieważ możliwy był wybór więcej niż jednej odpowiedzi**

Determinanty uczestnictwa...

Wśród czynników *zachęcających do aktywności* i tę aktywność wspierające, znalazły się m.in.:

tradycja takiej aktywności w konkretnej wsi czy gminie jak i tradycja w domu rodzinnym (nieraz przeniesiona z innego obszaru Polski)

występowanie zarówno tradycyjnych jak i nowych organizacji na terenie wsi/gminy

duma z lokalnej tradycji

Determinanty uczestnictwa...

kultywowanie patriotyzmu lokalnego

wsparcie sąsiadów, mieszkańców danej wsi czy gminy

możliwość samofinansowania własnego uczestnictwa

satysfakcja z osiągniętych przez kobiety wyników

Determinanty uczestnictwa...

Wśród czynników *sprzyjających aktywności kobiet*, znalazły się przede wszystkim:

aktywność
zawodowa

aktywność edukacyjna
– własna i dzieci

Determinanty uczestnictwa...

Wśród *barier* aktywności społeczno-politycznej kobiet wiejskich znalazły się przede wszystkim:

Brak czasu - obciążenie obowiązkami rodzinnymi, domowymi i gospodarskimi – z jednej strony zmusza to kobiety do samoorganizacji, rodziny do współdziałania, z drugiej strony utrudnia a czasem wręcz uniemożliwia aktywność społeczno-polityczną

Brak potrzeby zrzeszania się

Determinanty uczestnictwa...

Bariery ekonomiczne: brak środków finansowych, brak pracy, niskie emerytury i renty; niskie zasiłki z opieki społecznej; brak atrakcyjnych ofert pracy; brak pracy dla matek małych dzieci

Bariery obyczajowo-środowiskowe: obojętność większości mieszkańców wsi na podejmowanie działań wspólnotowych; merkantylne nastawienie do własnej aktywności; negatywna reakcja lokalnych środowisk na przejawianie przez kobiety aktywności społecznej czy politycznej; brak organizacji młodzieżowych, które uczyłyby wzorców aktywności; brak wsparcia tych społeczności a czasem również własnych rodzin; zazdrość i brak solidarności wśród kobiet

Determinanty uczestnictwa...

Bariery związane z izolacją przestrzenną i komunikacją społeczną (dostęp do Internetu).

Bariery związane z postawą władz lokalnych: brak wsparcia w lokalnych instytucjach; priorytety władz lokalnych zorientowane na rozwój infrastruktury, a nie na aktywizowanie społeczności lokalnych.

Determinanty uczestnictwa...

Bariery związane z postępowaniem cywilizacyjnym i zmianami transformacyjnymi: atomizacja życia, zawłaszczanie czasu wolnego przez telewizję, likwidacja różnych organizacji na wsi, np. klubów rolnika

Bariery związane z płcią: mała liczba kobiet w polityce i polityki nastawionej na kobiety (na poziomie lokalnym i ogólnopolskim); „męskie” reguły gry - w polityce i w zatrudnieniu; świat polityki nieprzyjazny kobietom; bycie kobietą, dyskryminacja ze względu na płeć

Determinanty uczestnictwa...

Niektóre czynniki kobiety traktowały dualnie; zarówno jako aktywizujące, jak i zniechęcające je do przejawiania aktywności:

Wiejska obyczajowość: z jednej strony budująca poczucie wspólnoty, z drugiej charakteryzująca się wysokim poziomem kontroli społecznej i stygmatyzująca odmiennność, np. uczestnictwo kobiet w życiu społecznym, a zwłaszcza politycznym.

Obciążenie obowiązkami rodzinnymi, domowymi i gospodarskimi – z jednej strony zmusza kobiety do samoorganizacji, rodziny do współdziałania, z drugiej strony nadmierne obciążenie obowiązkami utrudnia a czasem wręcz uniemożliwia tę aktywność.

Determinanty uczestnictwa...

*PRZYCZYNY BRAKU
WŁASNEJ AKTYWNOŚCI
ORGANIZACYJNEJ KOBIET
WIEJSKICH*

(zob. tabela 2)

Tabela 2. Przyczyny braku własnej aktywności organizacyjnej kobiet wiejskich (badania ilościowe)

Lp.	Powody braku własnej aktywności organizacyjnej	Liczba respondentek	Odsetek wśród kobiet nie należących do organizacji N = 1323
1	Brak czasu	817	61,8
2	Brak potrzeby zrzeszania się	652	49,3
3	Niemożliwość dotarcia do organizacji, brak wiedzy o miejscu działania organizacji	123	9,3
4	Brak zainteresowania tym, czym zajmują się organizacje	114	8,6
5	Brak wiedzy o tym, czym zajmują się organizacje	109	8,2
6	Brak odpowiednich kwalifikacji	106	8,0
7	Poczucie braku sensu działania w organizacjach, pogląd, że działanie organizacji i tak niczego nie zmienia	86	6,5
8	Przekonanie, że kobiety nie są przyjmowane do tych organizacji, które interesują respondentkę	7	0,5
9	Inne powody	54	4,1

Determinanty uczestnictwa...

Uwarunkowania o charakterze mentalnym i społecznym *braku potrzeby i/lub chęci uczestnictwa* kobiet wiejskich w życiu społeczno-politycznym:

brak treningu społecznego i dostatecznej wiedzy na temat korzyści wynikających z tego uczestnictwa

dalekie miejsce aktywności społeczno-politycznej w systemie aksjonormatywnym kobiet wiejskich (nie odbiegające od wartości typowych dla ogółu Polaków)

Determinanty uczestnictwa...

Determinanty uczestnictwa kobiet wiejskich w życiu społeczno-politycznym są niezwykle złożone, dość często mają dualny charakter (ten sam czynnik raz traktowany jest jako ograniczający aktywność, raz zaś jako sprzyjający tej aktywności) a część z nich ma niejawną charakter.

Podczas wywiadów fokusowych tematem tabu były problemy rodzinne: alkoholizm, przemoc w rodzinie; pojawiają się zaś w badaniach ilościowych, ale w sposób pośredni (tab. 3).

Determinanty uczestnictwa...

*ZADANIA DLA ORGANIZACJI
KOBIECYCH DZIAŁAJĄCYCH NA
WSI W OPINII KOBIET
WIEJSKICH*

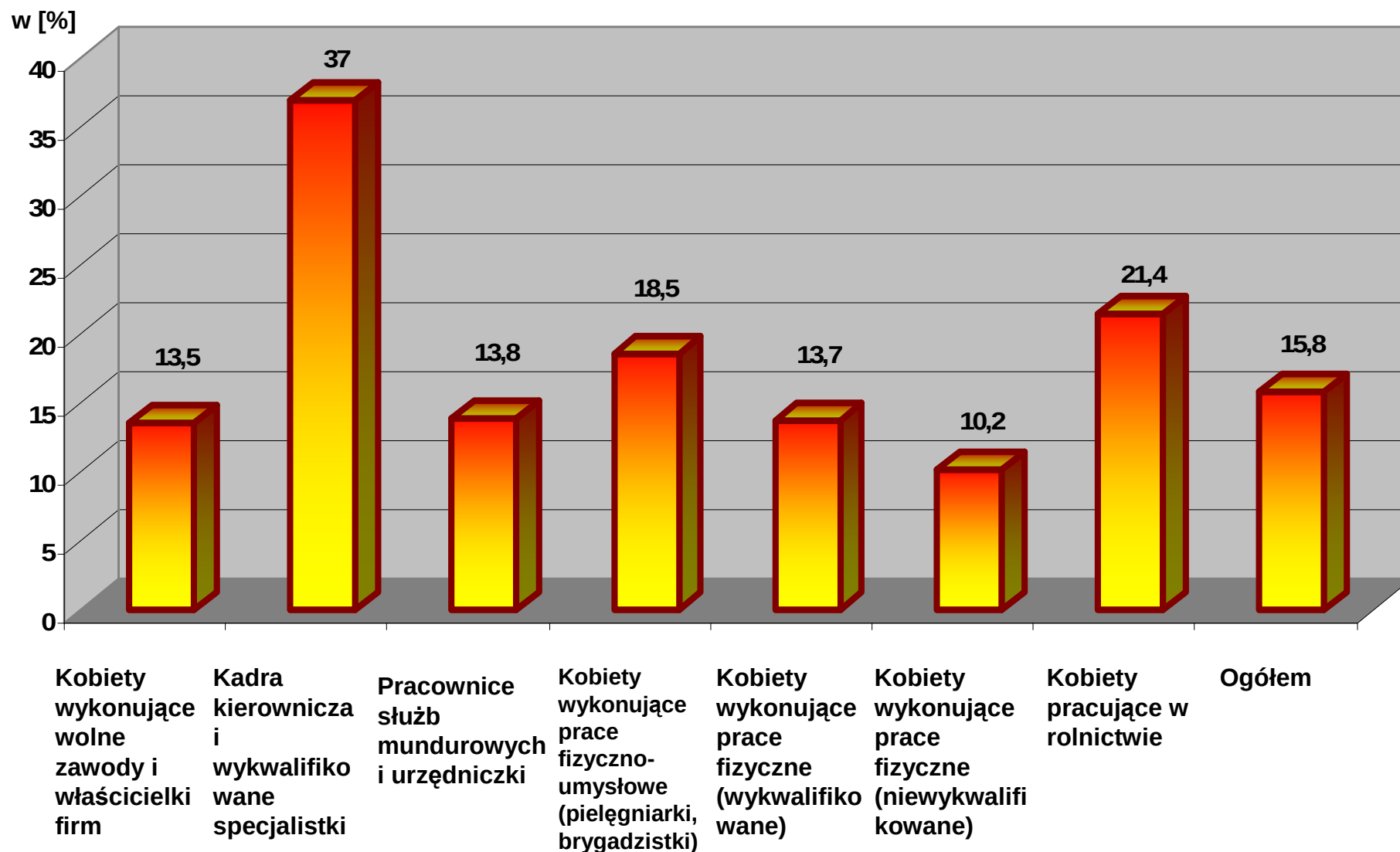
(zob. tabela 3)

Tabela 3. Zadania dla organizacji kobiecych działających na wsi w opinii kobiet wiejskich

Lp.	Zadania dla organizacji kobiecych	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi N=1600	Procent odpowiedzi istotnych N=1452*
1	przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	1037	64,8	71,4
2	przeciwdziałanie dyskryminacji kobiet na rynku pracy	611	38,2	42,1
3	wspieranie aktywności zawodowej kobiet wiejskich np. poprzez tworzenie baz danych o lokalnych rynkach pracy, doradztwo zawodowe	518	32,4	35,7
4	wspieranie dostępu kobiet wiejskich do edukacji	429	26,8	29,5
5	przeciwdziałanie molestowaniu seksualnemu kobiet	390	24,4	26,9
6	wspieranie przedsiębiorczości kobiet wiejskich	384	24,0	26,4
7	propagowanie partnerskiego modelu rodziny	235	14,7	16,2
8	wspieranie aktywności społeczno – obywatelskiej kobiet wiejskich, promowanie możliwości większego udziału kobiet wiejskich w życiu publicznym	200	12,5	13,8
9	inne działania	14	0,9	1,0

Determinanty uczestnictwa...

Zawody wykonywane przez kobiety wiejskie a ich przynależność do organizacji społeczno-politycznych

Determinanty uczestnictwa...

Kobiety wiejskie mają bardzo ograniczone możliwości korzystania z ofert organizacji pozarządowych, takich jak edukacja prawna, pomoc prawna ofiarom przemocy, szkolenia i kursy, doradztwo zdrowotne, działania na rzecz rozwijania świadomości kobiet i ich kompetencji społecznych itp.

Co więcej, kobiety chcą przede wszystkim należeć do stowarzyszeń, fundacji o charakterze pomocowym.

Determinanty uczestnictwa...

*TYPY ORGANIZACJI,
W KTÓRYCH CHCIAŁYBY
DZIAŁAĆ KOBIETY WIEJSIE
(zob. tabela 4)*

Tabela 4. Typy organizacji, w których chciałyby działać kobiety wiejskie (aktywność potencjalna)

Lp.	Typy organizacji	Liczebność	Odsetek wśród kobiet chcących należeć do organizacji N=364	Odsetek wśród wszystkich respondentek N= 1600*
1	Organizacje charytatywne działające na rzecz potrzebujących dzieci	98	26,9	6,1
2	Organizacje kobiece, np. koła gospodyń wiejskich	75	20,6	4,7
3	Organizacje charytatywne działające na rzecz potrzebujących - starych, ubogich, chorych, ofiar klęsk żywiołowych, itp.	61	16,8	3,8
4	Organizacje działające na rzecz szkolnictwa, oświaty, np. komitet rodzicielski, rada rodziców, fundacja szkolna, itp.	59	16,2	3,7
5	Organizacje działające na rzecz ochrony środowiska naturalnego	39	10,7	2,4
6	Organizacje , kluby i stowarzyszenia sportowe	38	10,4	2,4
7	Organizacje samopomocowe, kluby wsparcia np. stowarzyszenia osób niepełnosprawnych, samotnych matek, osób bezrobotnych itp.	36	9,9	2,3
8	Organizacje, stowarzyszenia artystyczne, np. chór, orkiestra, zespół taneczny, teatralny	35	9,6	2,2
9	Organizacje, ruchy religijne, kościelne, wspólnoty parafialne	30	8,2	1,9
10	Stowarzyszenia miłośników regionu, np. zajmujące się ochroną zabytków, rozwojem kultury regionalnej itp.	29	8,0	1,8

Determinanty uczestnictwa...

*WNIOSKI
KOŃCOWE*

Determinanty uczestnictwa...

Aktywność społeczno – polityczna kobiet wiejskich nie ogranicza się wyłącznie do działalności w organizacjach i instytucjach sformalizowanych. W świetle otrzymanych wyników można stwierdzić, że w znacznym stopniu przebiega ona poza ramami formalnych organizacji.

Brak dostatecznego wsparcia instytucjonalnego dla środowisk wiejskich, zwłaszcza zaś dla kobiet wiejskich, które nie zawsze są w stanie poradzić sobie ze skutkami zmiany systemowej, nakładającej się na zmiany cywilizacyjne, to główne, jak się wydaje, przyczyny stosunkowo niskiego poziomu aktywności społeczno-politycznej.

Determinanty uczestnictwa...

Przełamywanie pasywnych postaw kobiet, zwłaszcza w małych społecznościach lokalnych, wymaga dużej uwagi i stosowania nieco innego repertuaru działań inicjujących (głównie należy bazować na kobietach, które cieszą się w środowisku lokalnym szacunkiem i zaufaniem).

Kobiety wiejskie nie stanowią „słabego ogniwa” w procesie modernizacji polskiej wsi i wykształcania się społeczeństwa obywatelskiego. Stanowią za to „przeciążone ogniwo” polskiej zmiany systemowej, obarczone nadmiarem obowiązków i cierpiące na brak czasu.

Determinanty uczestnictwa...

Rozwój uczestnictwa kobiet wiejskich w życiu społeczno-politycznym winien być oparty przede wszystkim na koncepcji rozwoju endogennego, z wyraźnym jednak wsparciem w określonych fazach tego rozwoju i fazach życia rodzin kobiet wiejskich, w postaci rozwiązań o charakterze egzogennym.

Determinanty uczestnictwa...

Chcąc zatem zwiększać uczestnictwo kobiet wiejskich w życiu społeczno-politycznym koniecznym jest wsparcie instytucjonalne, pochodzące nie tylko i nie tyle od władz lokalnych, ale również/ czy przede wszystkim, od instytucji realizujących model wielosektorowej i obywatelskiej polityki społecznej. Proces ten nie będzie jednak przebiegał zbyt szybko; przede wszystkim dlatego, iż w środowisku wiejskim organizacje pozarządowe są jak dotychczas słabo rozwinięte, a poziom zaufania społecznego wobec tych organizacji wśród kobiet wiejskich, jak to wynika z badań – stosunkowo niski (tab.5).

Determinanty uczestnictwa...

*ZAUFANIE DO RÓŻNYCH
KATEGORII OSÓB
I INSTYTUCJI Z OTOCZENIA
KOBIET WIEJSKICH*

(zob. tabela 5)

Tabela 5. Zaufanie do różnych kategorii osób i instytucji z otoczenia kobiet wiejskich

1	Zaufanie do osób znanych	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi N=1600	Procent odpowiedzi istotnych
1.1	Członkowie najbliższej rodziny	1525	95,3	95,3
1.2	Członkowie dalszej rodziny	1109	69,3	69,4
1.3	Sąsiedzi	829	51,8	52,0
1.4	Zaufanie do osób, z którymi się pracuje	515	32,2	33,3

Tabela 5. Zaufanie do różnych kategorii osób i instytucji z otoczenia kobiet wiejskich c.d.

2	Zaufanie społeczne	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi N=1600	Procent odpowiedzi istotnych
2.1	Przekonanie, że większości ludzi można zaufać	362	22,6	22,8
2.2	Zaufanie do obcych osób spotykanych w różnych sytuacjach życiowych	297	18,6	18,6

Tabela 5. Zaufanie do różnych kategorii osób i instytucji z otoczenia kobiet wiejskich

3	Zaufanie do instytucji	Liczba odpowiedzi	Procent odpowiedzi N=1600	Procent odpowiedzi istotnych
3.1	Kościół	1063	66,4	66,4
3.2	Władze lokalne	494	30,9	30,9
3.3	Media	354	22,1	22,1
3.4	Organizacje pozarządowe	207	12,9	13,0
3.5	Rząd	123	7,7	7,7
3.6	Partie polityczne	59	3,7	3,7

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

